

MET 145 miljoen gelovigen is de Russisch-orthodoxe Kerk (na de rooms-katholieke) de tweede grootste christelijke geloofsbelijdenis van de wereld. Na vele jaren van verdrukking beleeft deze Kerk een heuse revival. Tachtig procent van de Russische bevolking noemt zich vandaag onomwonden orthodox.

Bisschop Hilarion Alfeyev is de vertegenwoordiger van de patriarch van Moskou bij de instellingen van de Europese Unie. Na muziekstudies en zijn militaire dienst in het Rode Leger trad hij in 1989 in het klooster. Van 1995 tot 2001 diende hij het departement oecumene van het patriarchaat. Vanwaar komt deze opleving, zo vragen we hem.

Mgr. Alfeyev: „Het atheïstische regime van de Sovjets vervolgde de godsdienst gedurende meer dan zeventig jaar. Het was dus begrijpelijk dat mensen na de val van het communisme opnieuw hun religieuze wortels zochten. De opleving gold niet enkel voor de orthodoxie, maar ook voor andere christelijke belijdenissen. Voor ons was ze verbluffend.”

Enkele voorbeelden. „De voorbije twintig jaar werden 20.000 kerken gebouwd of hersteld. Het aantal bisschoppen verdubbelde, het aantal priesters, diakens en parochies verviervoudigde! In 1988 had de patriarch van Moskou achttien kloosters onder zijn hoede, vandaag zevenhonderd. De kloosters worden bevolkt door jonge monniken en nonnen, duizenden seminaristen bereiden zich voor op het priesterschap. Deze groei ging vergezeld van veranderingen in de houding van de Kerk tegenover de politiek. Opnieuw werd zij erkend als geestelijke en morele autoriteit. En voor eerst sinds eeuwen had zij het recht een eigen plaats in de samenleving te bekleden, zonder tussenkomst van het wereldlijke gezag.”

Staatskerk?

Westerse critici merken op dat de Russische orthodoxie, zeker onder huidig president Vladimir Poetin, past binnen een nationalistische ideologie. Poetin laat zich dan ook publiekelijk kennen als een devoot orthodox christen. Hij vertoont zich graag in het gezelschap van patriarch Aleksej II van Moskou. De Russische regering steunt de orthodoxie voluit. Lijkt dit niet op een staatskerk?

Mgr. Alfeyev is het daar niet mee eens. „De Russische Kerk is zich bewust van het risico haar vrijheid te verliezen wanneer zij deel zou worden van het staatsapparaat. Eertijds was de orthodoxie staatsgodsdienst, wat betekende dat zij respect en een aanzienlijk inkomen genoot, maar tegelijk helemaal afhankelijk was van de regering. Tussen 1700 en 1917 maakte de Kerk deel uit van het bureaucratische staatsstelsel van het tsarenrijk. Dat beperkte haar vrijheid danig. Ten tijde van de Sovjets was de orthodoxe Kerk nog meer gebonden. Het hele kerkelijke leven werd door de staat gecontroleerd, terwijl de Kerk er niets van terug kreeg.”

Opleving en eigenzinnigheid Russisch-orthodoxen

De voorbije vijftien jaar kende de Russisch-orthodoxe Kerk een opvallende opleving.

Uit de Russische samenleving van vandaag is de orthodoxie niet weg te denken. Het

geloof lijkt zelfs een deel van de nieuwe Russische staatsideologie. Tegelijk loopt de

dialoog tussen orthodoxen en katholieken niet van een leien dakje. Laatst verlieten de

Russen boos de katholiek-orthodoxe overlegcommissie. Waarom?

Erik De Smet

Bondgenoten?

Geniet de Russisch-orthodoxe kerk vandaag dan wel vrijheid? Mgr. Alfeyev: „Een officieel document van de orthodoxe bisschoppen uit 2000 stelt dat de Kerk loyaal is tegenover de staat, maar dat Gods geboden boven deze trouw gaan. Dit is het eerste document in de wereldwijde orthodoxie dat uitdrukkelijk burgerlijke ongehoorzaamheid tegenover

de staat ter sprake brengt. Mijns inziens illustreert dit de grote onafhankelijkheid die onze Kerk geniet in Rusland en andere Oost-Europese landen.”

In de oecumenische dialoog neemt de Russisch-orthodoxe Kerk een eigenzinnige positie in. Dat bleek onlangs nog tijdens de katholieke-orthodoxe dialoog in het Italiaanse Ravenna, waar ge-

praat werd over het primaatschap van de paus. De Russisch-orthodoxen – in de persoon van mgr. Hilarion – verlieten echter de vergadering, officieel omdat er ook Estse orthodoxen aanwezig waren. Waarom?

De Russische bisschop: „Ons opstappen in Ravenna had niets te maken met de Russisch-Estse relaties, maar met een beslissing

van het patriarchaat van Constantinopel om de zogeheten Estse Apostolische Kerk op de gemengde commissie uit te nodigen. Deze werd door hen gecreëerd in 1996 naast de bestaande Estse orthodoxe Kerk (van het patriarchaat van Moskou). Onze Kerk ging hiermee niet akkoord, en dus had ik in Ravenna geen andere keuze. Het was niet mijn persoonlijke beslissing, maar ik moest die van mijn Kerk volgen.”

Daardoor verloor het (historische) document over het pauselijke primaatschap dat voortkwam uit de ontmoeting in Ravenna zijn waarde. De grootste orthodoxe Kerk deed immers niet mee. „Ik geloof dat er in de toekomst een compromis uit de bus kan komen, en dat dat bij de volgende ontmoeting tussen katholieken en orthodoxen er Esten van beide jurisdicties aanwezig kunnen zijn”, aldus mgr. Alfeyev.

Urbi et orbi

De dialoog tussen katholieken en Russisch-orthodoxen wordt bepaald niet gevoerd zonder horten of stoten. De bisschop verduidelijkt: „Orthodoxen zijn verdeeld over de kwestie van het primaatschap. Vooral het patriarchaat van Constantinopel stuurt aan op overleg, omdat het binnen de orthodoxie voor zichzelf een primaatschap ziet weggelegd. Tot heden erkennen wij enkel een erprimaatschap van de patriarch van Constantinopel. Het lijkt erop dat Constantinopel ons een kerkmodel wil opleggen dat nooit bestond in de orthodoxie en dat sterk gelijkt op het centralisme van de rooms-katholieke Kerk. In zo'n model zou de patriarch van Constantinopel de rol van een 'oosterse paus' op zich nemen. Ik denk niet dat de Russische Kerk dat zal aanvaarden.”

„Ik meen dat er betere organen te bedenken zijn voor de samenwerking tussen orthodoxen en katholieken. Waarom geen Europees orthodox-katholieke alliantie oprichten, die met vertegenwoordigers van beide Kerken gemeenschappelijk standpunten kan innemen in sociale en ethische kwesties? Onze sociale en ethische leer lijken zo sterk op elkaar. Waarom kunnen wij niet gezamenlijk *urbi et orbi* (bedoeld 'voor de stad en de gehele wereld', n.d.r.) naar buiten komen?”

En de orthodoxe bisschop vervolgt: „Onze Kerken *zijn* op weg naar eenheid, maar die zal nog vele jaren, wellicht eeuwen op zich laten wachten. Inmiddels moeten we gezamenlijk naar de wereld durven toestappen. Kunnen we niet, zonder één Kerk te zijn, handelen als één Kerk? Volgens mij is dat mogelijk, en dat het ons sterker zal maken.”

En mgr. Hilarion Alfeyev besluit: „We kunnen onze krachten bundelen om de traditionele christenheid te verdedigen, weliswaar niet tegen iets of iemand. Ik geloof dat de tijd is gekomen om op een nieuwe wijze samen te werken, vanuit het besef dat katholieken en orthodoxen bondgenoten zijn. God vertrouwde ons een gezamenlijke zending toe. Hoe eerder we dit begrijpen, hoe beter.”

Aleksej II (midden), patriarch van Moskou, vaak in gezelschap van president Vladimir Poetin. © Belga